

Adviezen verschillende eindtoetsen niet vergelijkbaar

ONDERWIJS

Sinds 2015 zijn basisscholen verplicht een eindtoets af te nemen in groep 8. Ze kunnen hiervoor kiezen uit verschillende eindtoetsen. Een analyse van scholen die zijn overgestapt op een andere eindtoets laat zien dat het advies van leerlingen deels afhangt van welke toets ze hebben gemaakt.

Steeds meer scholen maken gebruik van hun keuzevrijheid: in het schooljaar 2014/2015 nam 85 procent van de basisscholen de Centrale Eindtoets (CET, de opvolger van de Citotoets) af, tegenover 56 procent in het schooljaar 2017/2018. De keuze voor verschillende aanbieders kan zorgen voor meer prikkels tot innovatie. Om de eindtoets goed te kunnen gebruiken bij de overgang naar de middelbare school en bij de beoordeling van scholen door de Inspectie, is het wel belangrijk dat toetsadviezen van de verschillende toetsen vergelijkbaar zijn.

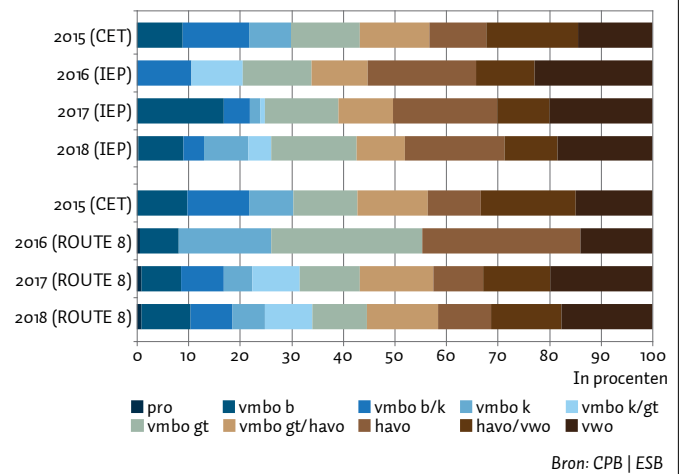
Figuur 1 toont de gemiddelde toetsadviezen op alle scholen die in 2016 van de CET overstapten naar de IEP en ROUTE 8, de eindtoetsen die na de CET door de meeste scholen worden afgenomen. Groep 8-leerlingen op scholen die overstappen naar de IEP krijgen in de jaren na de overstap vaker een vwo-toetsadvies en minder vaak een vmbo-toetsadvies. Scholen die overstappen naar ROUTE 8 laten vooral in het eerste jaar substantieel andere adviezen zien, omdat ROUTE 8 in dat jaar geen dubbele adviezen zoals vmbo gt/havo of havo/vwo gaf. In latere jaren zien we ook bij ROUTE 8 meer vwo-toetsadviezen dan voorheen. Op scholen die niet overstappen en al deze jaren de CET afnemen, zijn dergelijke trends niet te zien.

Deze analyse suggereert dat leerlingen met dezelfde capaciteiten niet bij

elke eindtoets hetzelfde toetsadvies krijgen en dit kan gevolgen hebben voor het niveau waarop ze mogen instromen op de middelbare school. Door het opnemen van een vaste set vragen in alle eindtoetsen wordt sinds 2018 geprobeerd om tot een gelijke normering van de verschillende eindtoetsen te komen. Het is nog niet duidelijk hoe dit uitpakt.

• **Lisette Swart, Wiljan van den Berge en Derk Visser (CPB)**

Toetsadviezen op scholen die afstappen van de Centrale Eindtoets (CET) in 2016

Schulden in lage-inkomenslanden lopen op

INTERNATIONAAL

De gemiddelde schuldratio in lage-inkomenslanden, met een per capita inkomen van maximaal 890 euro, is de afgelopen tien jaar fors toegenomen. In deze landen is de staatsschuldquote opgelopen van gemiddeld 30 procent in 2007 naar 45 procent in 2017.

Dit gaat gepaard met een stijging in de rentelasten ten opzichte van de overheidsopbrengsten (figuur). Gemiddeld stegen de rentelasten als percentage van de inkomsten met 3 procentpunt. In sommige landen, zoals Gambia, nam de ratio zelfs toe tot 25 procent. Een kwart van de overheidsinkomsten moet in dit geval worden aangewend voor rentebetalingen, terwijl dit geld nodig is voor investeringen in de economie, zorg en onderwijs.

De toename van de schuld in veel lage-inkomenslanden is deels het gevolg van de depreciatie van lokale valuta en tegenvallende of zelfs negatieve economische groei. Ook is er een toename van niet-concessionele financiering, bijvoorbeeld middels uitgifte van eurobonds, die doorgaans gepaard gaat met hogere rentes.

Daarnaast lopen de schulden ook op door tegenvallende overheidsinkomsten in met name grondstoffen exporterende landen als gevolg van dalende grondstoffenprijzen. Kleine belastinggrondslagen en beperkte capaciteit van belastingautoriteiten zorgen ervoor dat de overheidsinkomsten relatief laag zijn. De belastingopbrengsten zijn in lage-inkomenslanden gemiddeld slechts tien tot twintig procent van het bruto binnenlands product (bbp), tegenover veertig procent in hoge-inkomenslanden.

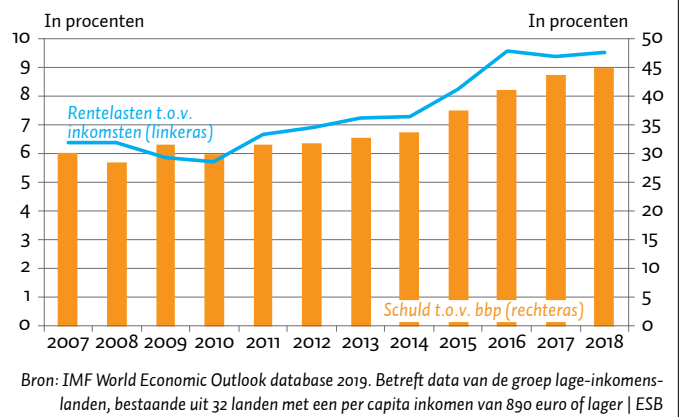
De figuur geeft een beeld van de gemiddelde schuld en rentelasten in de groep van lage-inkomenslanden. De schuldrates van individuele landen

lopen echter aanzienlijk uit elkaar, met een schuld ten opzichte van het bbp van onder de 30 procent in Nepal, Rwanda en Tanzania, tegenover meer dan 130 procent in Mozambique.

Een toename in schuldfinanciering is niet direct problematisch, mits er verantwoord wordt geïnvesteerd in het versterken en diversifiëren van de economie, maar de schuldhoudbaarheid dient wel in acht genomen te worden.

• **Nahom Ghebrihiwet en Daphne Schreur (Ministerie van Financiën)**

Schuld- en rentelastenratio's en publieke uitgaven ratio in lage-inkomenslanden

Snelle groei China-vluchten gaat aan Nederland voorbij

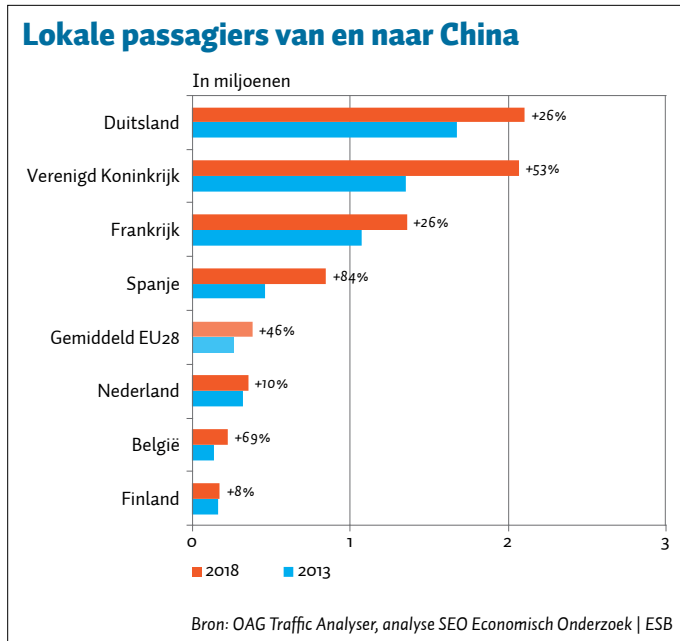
INTERNATIONAAL

De vraag naar passagiersvluchten tussen Nederland en China is beduidend minder snel toegenomen dan het gemiddelde in de Europese Unie (EU). Van alle EU-landen scoorde alleen Finland slechter.

De figuur laat zien dat de vraag naar passagiersvluchten tussen de EU en China met gemiddeld 46 procent is toegenomen sinds 2013. Door de snelle economische groei kunnen steeds meer Chinezen uit de middenklasse zich een vliegticket veroorloven. Het zijn vooral Chinese maatschappijen die profiteren van deze toegenomen passagiersvraag. Deze staatsbedrijven waren aanvankelijk niet goed in staat om op prijs en kwaliteit te concurreren met de gerenommeerde Europese maatschappijen. Door de gedeeltelijke liberalisatie van de Chinese markt slagen ze daar steeds beter in.

Met tien procent blijft de passagiersgroei in Nederland ver achter op het gemiddelde in de EU. Het absolute aantal reizigers was in Nederland in 2018 lager dan het EU-gemiddelde, terwijl het in 2013 nog hoger was. Door het beperkte vluchtaanbod is een relatief groot deel van de passagiers op de markt tussen Nederland en China aangewezen op indirecte vluchten via andere Europese of Chinese luchthavens. Chinese toeristen bezoeken Nederland nog wel, maar steeds vaker als onderdeel van een rondreis die begint of eindigt in een ander Europees land. De capaciteitslimiet van Schiphol kan mogelijk een deel van de lagere groei verklaren. De verwachting is dat het aantal reizigers vanuit China de komende jaren blijft toenemen. Om deze groei te accommoderen is extra groei ruimte nodig op luchthavens, in het luchtruim en ook binnen de luchtvaartverdragen tussen de lidstaten en China. Onlangs sloten de Europese Unie en China nog een nieuw verdrag, waardoor EU-maatschappijen niet alleen vanuit het thuisland, maar vanuit alle lidstaten naar China mogen vliegen. ■ Rogier Lieshout (SEO)

Lokale passagiers van en naar China

Gemeenten hebben weinig invloed op inkomsten

OPENBARE FINANCIËN

De onroerendezaakbelasting (ozb) is na de rijksuitkeringen verreweg de grootste inkomstenbron voor gemeenten. De ozb-opbrengst is echter een relatief kleine inkomstenbron in vergelijking met de rijksuitkeringen die gemeenten ontvangen. Daardoor moeten gemeenten de ozb aanzienlijk verhogen om een uitgavenstijging van één procent te financieren. Dit wordt het hefboomeffect (ook wel vliegwieleffect of *gearing*) genoemd. De figuur laat voor alle gemeenten in Nederland het percentage zien waarmee de ozbtarieven moeten worden verhoogd om een uitgavenstijging van één procent mogelijk te maken. In 2019 is dit percentage gemiddeld 15,6 procent. De mate waarin de bestedingen via de ozb worden gedekt, verschilt wel aanzienlijk tussen gemeenten, en de hefboom dus ook. In Zoeterwoude en Bloemendaal moet de opbrengst uit de ozb met vijf procent stijgen om de uitgaven met één procent toe te laten nemen. Amsterdam vormt met een hefboom van 34 procent het andere uiterste, gevolgd door Den Haag (28 procent). Met andere woorden: Amsterdam moet zijn ozb-opbrengst met een veel hoger percentage verhogen dan Bloemendaal voor

dezelfde uitgavenstijging. De verschillen in het hefboomeffect komen voor een groot deel doordat de ene gemeente een hoger totaalbedrag aan rijksuitkeringen ontvangt dan de andere.

In 2015 hebben rijk en provincies taken overgedragen aan gemeenten (Participatiewet, jeugdzorg en Wet maatschappelijke ondersteuning). De uitgaven van gemeenten stegen, net als de ontvangen rijksuitkeringen, maar het gemeentelijke belastinggebied (de omvang en diversiteit van gemeentelijke heffingen) werd niet uitgebreid. Deze decentralisaties hebben het hefboomeffect dan ook versterkt. In 2014 was het hefboomeffect gemiddeld 14,6 procent, in 2015 stijgt dit tot 15,7 procent. Gemeenten moeten dus meer taken uitvoeren, maar de mogelijkheid om klappen op te vangen of eigen beleid uit te voeren is door de grote afhankelijkheid van rijksuitkeringen beperkt. Dat is niet wenselijk. Er is al lange tijd een discussie gaande over een uitbreiding van het gemeentelijke belastinggebied. Hoog tijd om hier stappen in te zetten. ■ Corine Hoeben (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden)

Hefboomeffect

